



## The Role of the Social Network X in Reflecting Political and Social Events in Afghanistan (Case Study: Residents of Mazar-e-Sharif)

Mohammad Arif Anwari<sup>1</sup>, Sayed Nabi Sajjadi<sup>2</sup>, Ahmad Khalid Ebrahimi<sup>3</sup>

### Abstract

This study was conducted to examine the role of the social network X (Twitter) in reflecting political and social events in Afghanistan, focusing on the residents of Mazar-e-Sharif. The research employed a quantitative, survey-based methodology, and data were collected using a questionnaire and simple random sampling from 383 participants. The data were analyzed using SPSS software, employing both descriptive statistics and inferential statistical tests, including the Pearson correlation and independent t-test. The results revealed that the majority of respondents, particularly the young and educated population, preferred X over other social networks for following political and social news and events. The findings indicate that continuous use of this network has led to an increase in users' political and social awareness, and there is a significant positive correlation between the amount of X usage and the level of awareness. Moreover, X users place greater trust in its news content compared to other networks, and a significant difference was observed between trust in X's content and other media. This research emphasizes that the X social network plays a key role not only in faster and wider dissemination of information but also in strengthening users' critical perspective and social participation. However, challenges such as the spread of misinformation were identified, the management of which requires intelligent media policymaking. **Keywords:** X, Afghanistan, social media, political awareness, social trust, Mazar-e-Sharif.

## نقش شبکه اجتماعی ایکس در بازتاب رخدادهای سیاسی و اجتماعی افغانستان (مطالعه موردی: باشندگان شهر مزارشریف)

محمدعارف انوری<sup>۱</sup>، سیدنبی سجادی<sup>۲</sup>، احمدخالد ابراهیمی<sup>۳</sup>

### چکیده

این تحقیق با هدف مطالعه نقش شبکه اجتماعی ایکس در بازتاب رخدادهای سیاسی و اجتماعی افغانستان، با تمرکز بر باشندگان شهر مزارشریف، انجام پذیرفته است. روش مطالعه، کمی و مبتنی بر پیمایش بوده و داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه کمی و نمونه‌گیری تصادفی از ۳۸۳ نفر گردآوری شده است. داده‌ها با نرم‌افزار "اس. پی. اس. اس" تجزیه و تحلیل گردیده و از شاخص‌های توصیفی و آزمون‌های آماری همبستگی پیرسون و آزمون t مستقل بهره گرفته است. نتایج نشان می‌دهد اکثر پاسخ‌دهندگان، به‌ویژه قشر جوان و تحصیل‌کرده، ایکس را در مقایسه با سایر شبکه‌های اجتماعی برای پیگیری اخبار و رویدادهای سیاسی و اجتماعی ترجیح می‌دهند. یافته‌ها حاکی از آن است که استفاده مستمر از این شبکه منجر به افزایش آگاهی سیاسی و اجتماعی کاربران شده و همبستگی مثبت و معناداری میان میزان استفاده از شبکه اجتماعی ایکس و سطح آگاهی کاربران وجود دارد. هم‌چنین، کاربران نسبت به دیگر شبکه‌ها اعتماد بیشتری به اخبار شبکه اجتماعی ایکس دارند و از این جهت تفاوت معناداری میان میزان اعتماد به محتوای شبکه اجتماعی ایکس و سایر رسانه‌ها مشاهده گردید. این تحقیق نشان می‌دهد که شبکه اجتماعی ایکس، نه تنها در انتقال سریع‌تر و گسترده‌تر اطلاعات نقش کلیدی دارد؛ بلکه موجب تقویت بینش انتقادی و مشارکت اجتماعی کاربران نیز شده است. با این حال، چالش‌هایی هم‌چون نشر اخبار نادرست و به‌روز نیز از ویژگی‌های این شبکه اجتماعی به حساب می‌آید که مدیریت آن نیازمند سیاست‌گذاری رسانه‌ای به‌صورت هوشمندانه است.

**واژه‌های کلیدی:** ایکس، افغانستان، آگاهی سیاسی، رسانه‌های اجتماعی، کاربران مزارشریف.

**Cite this article:** Mohammad Arif Anwari, Sayed Nabi Sajjadi, Hamad Khalid Ibrahimi (2025). The Role of the Social Network X in Reflecting Political and Social Events in Afghanistan (Case Study: Residents of Mazar-e-Sharif). Rana Academic & Research Journal. Volume 9. Issue 2. pp55-70.

<sup>1</sup> Assistant professor, Journalism, Jawzjan University, Afghanistan (anwari2017@gmail.com)

<sup>2</sup> PhD Student, Communications, Social Sciences, Tehran University, Iran (s.nabi.sajadi@gmail.com).

<sup>3</sup> Bachelor's Journalism, Jawzjan University, Jawzjan, Afghanistan.

**ارجاع به این مقاله:** انوری، محمدعارف؛ سجادی، سید نبی، ابراهیمی، احمد خالد (۱۴۰۴). نقش شبکه‌ی اجتماعی ایکس در بازتاب رخدادهای سیاسی و اجتماعی (مطالعه موردی: باشندگان مزار شریف). فصل‌نامه‌ی علمی - پژوهشی رنا. دوره‌ی نهم، شماره‌ی دوم، صص ۵۵-۷۰.

<sup>۱</sup> پوهنمل، عضو کادر علمی پوهنځی ژورنالیزم، پوهنتون جوزجان، شبرغان، افغانستان (Arif.anwari2017@gmail.com)

<sup>۲</sup> محصل دوره دکتری تخصصی رشته ارتباطات، پوهنتون تهران، ایران. (s.nabi.sajadi@gmail.com)

<sup>۳</sup> لیسانس ژورنالیزم، پوهنتون جوزجان، شبرغان، افغانستان.

در دهه‌های اخیر شبکه‌های اجتماعی انترنتی توانسته‌اند جایگاه ویژه‌ای در زندگی فردی و جمعی جوامع مختلف پیدا کنند و تأثیرات کم‌سابقه‌ای بر ابعاد گوناگون روابط اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و حتا اقتصادی افراد برجای بگذارند. شبکه اجتماعی ایکس به‌عنوان یکی از پلتفرم‌های برجسته در میان شبکه‌های اجتماعی، نقش بی‌همتایی در شکل‌دهی سریع به افکار جمعی، تسهیل ارتباط میان اشخاص گوناگون و انتقال اخبار و اطلاعات لحظه‌ای پیدا کرده‌است. در افغانستان، به‌ویژه در شهر مزارشریف، شاهد رشد قابل توجهی در میزان استفاده از شبکه اجتماعی ایکس هستیم؛ به گونه‌ای که این شبکه اجتماعی اکنون به‌عنوان یکی از منابع اصلی دریافت اخبار توسط اقشار گسترده جامعه، خصوصاً جوانان تحصیل کرده مورد توجه قرار گرفته‌است. به این دلیل که اکثر شخصیت‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی رویدادها، سیاست‌گذاری‌ها و تصمیمات خویش در عرصه‌های متعدد را در این شبکه به اشتراک می‌گذارند. کاربرد ایکس در بازنمایی رویدادها و تحولات عمده ملی و محلی، توانسته آگاهی جمعی و مشارکت اجتماعی را در میان کاربران افزایش دهد و مسیر تازه‌ای برای ابراز دیدگاه‌ها و بحث پیرامون مسائل روز فراهم آورد. این نقش نوین رسانه‌ای موجب شده‌است که بسیاری از کنشگران اجتماعی، فعالان مدنی، روزنامه‌نگاران و حتی مردم عادی، به‌صورت فعالانه و مستقیم در جریان تولید و بازنشر اخبار و اطلاعات مشارکت نمایند. افزون بر این، ویژگی‌های ساختاری شبکه اجتماعی ایکس نظیر کوتاه‌نویسی، سرعت بالا در انتشار، قابلیت هشتگ‌گذاری و تعامل دو سویه، زمینه شکل‌گیری موج‌های اجتماعی و سیاسی را در ادوار زمانی کوتاه فراهم می‌کند. مطالعه نقش ایکس در جامعه مزارشریف، از آن جهت اهمیت دارد که این شهر با سابقه فرهنگی، تنوع قومی و حضور افراد تحصیل کرده، می‌تواند الگویی از نوع استفاده، انتظارات، فرصت‌ها و چالش‌های رسانه‌های نوین در افغانستان باشد. شبکه اجتماعی ایکس در این زمینه نه تنها به پل ارتباطی میان مردم و نهادهای قدرت بدل شده؛ بلکه ابزاری برای شفاف‌سازی سیاسی و مطالبه‌گری اجتماعی نیز محسوب می‌شود. با این حال، هم‌زمان باید به آسیب‌ها و پیامدهای منفی استفاده از این شبکه، همچون گسترش شایعات، انتشار اخبار جعلی و افزایش شکاف اجتماعی نیز، توجه داشت. پیچیدگی این سازوکارهای ارتباطی و ضرورت شناخت علمی و روشمند ابعاد آن، انجام تحقیق حاضر را اجتناب‌ناپذیر ساخته‌است.

تحقیق پیش‌رو، با رویکردی توصیفی-پیمایشی و مبتنی بر داده‌های میدانی حاصل از کاربران فعال شبکه اجتماعی ایکس شهر مزارشریف، تلاش می‌کند تا ضمن تحلیل مؤلفه‌های جامعه‌شناختی و ارتباطی، مشخص نماید شبکه اجتماعی ایکس چگونه و تا چه اندازه توانسته بر فرآیند بازتاب رخدادهای سیاسی و اجتماعی در سطح جامعه محلی تأثیرگذار باشد. هم‌چنین این تحقیق میزان نقش این شبکه اجتماعی را در ارتقاء سطح

آگاهی، مشارکت اجتماعی و شکل‌دهی به افکار عمومی در میان شهروندان بررسی و نقد می‌کند. این بررسی می‌تواند زمینه ساز درک عمیق‌تر تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات نوین بر وضعیت اجتماعی و سیاسی افغانستان امروز باشد.

ظهور و گسترش شبکه‌های اجتماعی دیجیتال در دهه‌های اخیر باعث تحولات بنیادین در ساختار ارتباطات انسانی، مناسبات اجتماعی و حتا سیاست‌گذاری و مدیریت جوامع شده‌است (حیدری، ۱۴۰۰). میان پلتفرم‌های متعدد، شبکه اجتماعی ایکس به دلیل ویژگی‌هایی نظیر سرعت بالای انتشار، کوتاه‌نویسی، امکان هشتگ‌گذاری و دسترسی باز، جایگاهی متمایز یافته‌است. شبکه اجتماعی ایکس روزبه‌روز به سوژه‌ای مهم در فهم روندهای اجتماعی و سیاسی افغانستان بدل شده‌است. در پرتو تحولات سال‌های اخیر افغانستان طبقات اجتماعی به‌ویژه جوانان، تحصیل‌کرده و کشگر شهری چون مزارشریف، بیش از پیش برای دریافت و بازتاب اخبار و اطلاعات به شبکه‌هایی چون ایکس روی آورده‌اند. کانال‌های اطلاع‌رسانی رسمی در بسیاری موارد قابلیت یا تمایل بازتاب شفاف رویدادها را ندارند. ایکس با آزادسازی میدان سخن، پیوند دادن افراد با اندیشه‌ها و دنیا‌های متکثر، بستر جدیدی برای طرح و بازتاب دیدگاه‌ها و رخدادها فراهم کرده‌است. تجربه‌های کاربران مزارشریف در ماهیت‌یابی و بازتاب رخداد‌های متعدد اقتصادی، سیاسی و اجتماعی، به تعامل به‌صورت آنلاین وابسته شده و پویایی‌های نوینی را در سطح اجتماع نشان داده است.

در نهایت، تحقیق حاضر می‌کوشد با تجزیه و تحلیل دقیق داده‌های میدانی و دیدگاه‌های نظری، ابعاد مختلف نقش شبکه اجتماعی ایکس را در بازتاب رخداد‌های سیاسی و اجتماعی میان شهروندان مزارشریف شرح دهد. این تحقیق در راستای پاسخ به این پرسش کلیدی است که: شبکه اجتماعی ایکس چگونه توانسته است جایگاه خود را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای اطلاع‌رسانی در شهر مزارشریف تثبیت کند و فرصت‌ها و مخاطرات بزرگ آن چیست. در این تحقیق تلاش شده، ضمن تبیین ساختارهای مؤثر بر رفتار کاربران شبکه اجتماعی ایکس، نقش نقش این شبکه را در تقویت، تضعیف یا تغییر فرآیندهای بازتاب سیاسی و اجتماعی بررسی کند. به این ترتیب، دستاوردهای تحقیق نه تنها برای اصحاب رسانه‌ها و جامعه‌شناسان، که برای سیاست‌گذاران، فعالان اجتماعی و حتی خود کاربران ارزشمند و کاربردی خواهد بود.

این تحقیق به شناسایی میزان و نوع تأثیر شبکه اجتماعی ایکس بر آگاهی افراد، کیفیت مشارکت سیاسی و اجتماعی و حتی شکل‌گیری هویت اجتماعی شهروندان کمک خواهد کرد. همین امر، برای سیاست‌گذاران، پژوهشگران رسانه و همه علاقه‌مندان به توسعه اجتماعی و سیاسی کشور، اهمیت مضاعف دارد و می‌تواند مبنای تصمیم‌گیری‌های راهبردی در حوزه ارتباطات اجتماعی و سیاسی افغانستان قرار گیرد. پرسش اصلی؛ شبکه اجتماعی ایکس چه نقشی در بازتاب رخداد‌های سیاسی و اجتماعی در میان کاربران شهر

مزارشریف ایفا می‌کند؟ پرسش‌های فرعی؛ آیا میان استفاده کاربران از شبکه اجتماعی ایکس و رشد آگاهی سیاسی آن‌ها رابطه معناداری وجود دارد؟ آیا میان استفاده کاربران از شبکه اجتماعی ایکس و رشد آگاهی اجتماعی آن‌ها رابطه معناداری وجود دارد؟ کاربران در شهر مزار شریف بر اخبار کدام یک از شبکه‌های (واتس‌آپ، ایکس و فیسبوک) اعتماد بیشتر دارند؟ فرضیه اصلی؛ به نظر می‌رسد نقش شبکه اجتماعی ایکس در بازتاب رخدادهای سیاسی و اجتماعی در میان کاربران شهر مزارشریف مثبت است. فرضیه‌های فرعی؛ به نظر می‌رسد میان استفاده کاربران از شبکه اجتماعی ایکس و رشد آگاهی سیاسی آن‌ها رابطه معناداری وجود ندارد. به نظر می‌رسد میان استفاده کاربران از شبکه اجتماعی ایکس و رشد آگاهی اجتماعی آن‌ها رابطه معناداری وجود ندارد. به نظر می‌رسد کاربران شبکه اجتماعی ایکس بر اخبار این شبکه نسبت به واتس‌آپ و فیسبوک اعتماد بیشتر دارند. این تحقیق در پی آن است که به طور عمیق تبیین کند شبکه اجتماعی ایکس تا چه میزان توانسته زمینه‌های افزایش آگاهی سیاسی و اجتماعی را در میان شهروندان مزارشریف ایجاد کند. در این راستا، بررسی می‌شود که کاربران چگونه از ایکس به‌عنوان ابزاری برای پیگیری اخبار سیاسی، مشارکت در بحث‌های اجتماعی و بیان دیدگاه‌های خود پیرامون مسائل روز شهر و کشور استفاده می‌کنند. در واقع این هدف نشان می‌دهد که تا چه اندازه این رسانه اجتماعی بر ارتقای سطح دانش عمومی، حساسیت نسبت به وقایع مهم و مشارکت فعال‌تر شهروندان در فرآیندهای اجتماعی و سیاسی تأثیرگذار بوده است.

با توجه به گسترش سریع شبکه‌های اجتماعی در افغانستان، به‌ویژه در میان جوانان و اقشار تحصیل‌کرده شهری، پلتفرم‌هایی مانند شبکه اجتماعی ایکس نقشی فراتر از یک سرگرمی یا ابزار ارتباطی یافته‌اند و اکنون به یکی از اصلی‌ترین مجاری دریافت و بازتاب اخبار و رخدادهای سیاسی و اجتماعی بدل شده‌اند (حیدری، ۱۴۰۰). در چنین شرایطی، شناخت دقیق کارکردهای شبکه اجتماعی ایکس و تحلیل نقش آن در شکل‌دهی افکار عمومی، مشارکت سیاسی، شفافیت اجتماعی و گسترش آگاهی، از حیث نظری و کاربردی اهمیت بالایی دارد. مطالعه حاضر می‌تواند با تحلیل شیوه‌های اطلاع‌رسانی، نوع تعامل کاربران، دلایل اعتماد یا بی‌اعتمادی مردم به اخبار شبکه‌های اجتماعی، چالش‌ها و فرصت‌های موجود، تصویری واقعی و مبتنی بر داده از وضعیت ارتباط جمعی و بازتاب رخدادهای در شهر مزارشریف ارائه دهد.

هم‌چنین هدف این تحقیق، تحلیل رابطه میان میزان استفاده از شبکه اجتماعی ایکس و مشارکت اجتماعی و سیاسی کاربران است. در رابطه به این هدف سعی می‌شود رابطه میان فراوانی و شیوه استفاده کاربران از شبکه اجتماعی ایکس با میزان مشارکت آن‌ها در عرصه‌های اجتماعی و سیاسی بررسی شود. تحقیق حاضر به دنبال پاسخ به این پرسش است که آیا افرادی که حضور فعال‌تر و مستمرتری در شبکه اجتماعی ایکس دارند، از میزان بالاتری از مشارکت سیاسی (مانند شرکت در انتخابات، کمپین‌های اجتماعی، پیگیری

مطالبات مدنی و بحث‌های عمومی) برخوردارند یا خیر. هم‌چنین میزان ارتباط‌گیری و سازمان‌یابی‌های اجتماعی و سیاسی مبتنی بر فضای ایکس نیز مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

## ۲. چارچوب تیوریک

یکی از نظریه‌های قابل تعمیم و کاربردی در این پژوهش نظریه انتقال اجتماعی است. این نظریه، فرایند انتشار اطلاعات، ارزش‌ها و هنجارها را از طریق ارتباطات میان فردی و گروهی در جامعه بررسی می‌کند و بر انتقال پیام‌ها از منابع مختلف و تأثیر این انتقال بر رفتار و نگرش مخاطبان تأکید دارد. شبکه‌هایی چون ایکس به‌عنوان کانال‌های توزیع و تسریع این انتقال مطرح‌اند (هومنیز، ۱۹۶۱: ۳).

نظریه شبکه‌های اجتماعی: این نظریه به ساختار روابط اجتماعی میان افراد و الگوها و تأثیرات روابط شبکه‌ای در تسهیل یا محدود کردن جریان اطلاعات و منابع اجتماعی می‌پردازد. در شبکه اجتماعی ایکس، این نظریه کمک می‌کند تا نحوه شکل‌گیری گروه‌ها، نفوذ و تأثیرگذاری کاربران و موج‌های تبادل اطلاعات تحلیل شود (واسرمن، ۱۹۹۴: ۴).

نظریه فضای عمومی: یورگن هابرماس این نظریه را مطرح کرد و بر نقش فضاهای ارتباطی باز و آزاد برای بحث همگانی، نقد قدرت، شکل‌گیری و هدایت افکار عمومی تأکید دارد. لذا، شبکه اجتماعی ایکس فضای عمومی دیجیتال محسوب می‌شود که مشارکت سیاسی و اجتماعی را برای کاربران تقویت می‌کند (هابرماس، ۱۹۸۹: ۲۷).

نظریه آگاهی اجتماعی: این نظریه به فرآیند افزایش شناخت، حساسیت و درک افراد نسبت به مسائل اجتماعی، سیاسی و فرهنگی از طریق رسانه و تعامل جمعی اشاره دارد. ابزارهایی چون ایکس با تقویت ارتباط و انتشار تجارب جمعی و اطلاعات، سطح آگاهی اجتماعی را ارتقا می‌بخشد (دورکیم، ۱۹۹۷: ۳۹). در این تحقیق، رویکرد کمی و راهبرد توصیفی-پیمایشی به‌کار گرفته شده‌است، تا نقش شبکه اجتماعی ایکس در بازتاب رخدادهای سیاسی و اجتماعی افغانستان، با تمرکز بر باشندگان شهر مزارشریف، با دقت مورد بررسی قرار گیرد. این مطالعه از نوع کمی است و با بهره‌گیری از روش توصیفی-پیمایشی اجرا شده‌است. انتخاب این روش به دلیل ضرورت بررسی میزان و نحوه مصرف شبکه اجتماعی ایکس، سنجش روابط آماری میان متغیرها و ارائه تصویر کلی از موقعیت کنونی کاربران این شبکه اجتماعی در مزارشریف بوده است.

## ۳. ادبیات پژوهش

مطابق با تحقیقات انجام شده، کاربران شبکه اجتماعی ایکس در مزارشریف، این شبکه را به‌عنوان مهم‌ترین ابزار دریافت اخبار روز و بحث پیرامون وقایع سیاسی، اجتماعی محلی و ملی می‌شناسند. نتایج این مطالعات نشان می‌دهد که شبکه ایکس، سطح آگاهی را افزایش داده و به ایجاد کنش جمعی و شفافیت رفتار سیاست‌مداران یاری می‌رساند (حیدری، ۱۴۰۰؛ لطفی و همکاران، ۱۳۹۹؛ مک‌کارتی و سیلوستر، ۱۳۹۴؛ هومنز، ۱۹۶۱). مسأله‌ی محوری تحقیق حاضر این است که چگونه شبکه اجتماعی ایکس می‌تواند نقش رسانه‌ای مؤثر، مستقل



شبکه اجتماعی ایکس شهر مزارشریف در سال‌های ۱۴۰۲ تا ۱۴۰۴ هجری شمسی) تشکیل می‌دهد. با استفاده از فرمول کوکران برای جامعه نامحدود و با در نظر گرفتن سطح اطمینان ۹۵ درصد و خطای نمونه‌گیری ۵ درصد، حجم نمونه ۳۸۳ نفر برآورد شد. روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی ساده انجام گرفته است تا از سوگیری‌های احتمالی جلوگیری و قابلیت تعمیم نتایج افزایش یابد.

ابزار اصلی گردآوری داده‌ها، پرسش‌نامه‌ی محقق ساخته است که بر اساس مبانی نظری پژوهش و مطالعات پیشین تدوین شده است. این پرسش‌نامه شامل دو بخش عمده است. بخش اول پرسش‌های جمعیت‌شناختی (مانند سن، جنسیت، تحصیلات، شغل) می‌باشد و بخش دوم شامل پرسش‌های ویژه مربوط به میزان و نوع استفاده از شبکه اجتماعی ایکس، سطح آگاهی سیاسی، اعتماد به اخبار، و مقایسه آن با سایر شبکه‌ها می‌شود. کلیه گویه‌ها بر روی طیف لیکرت پنج درجه‌ای (از خیلی کم تا خیلی زیاد) سنجیده شده‌اند. در راستای روایی محتوایی پرسش‌نامه، از نظرات دو نفر استاد رشته خبرنگاری و صاحب نظر از دانشگاه‌های افغانستان و ایران استفاده شد و پس از بازبینی و اصلاح، مورد تأیید آن‌ها قرار گرفت و نسخه نهایی به دست آمد. جهت سنجش پایایی، ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید که مقدار آن برای پرسش‌نامه ۸۵٪ به دست آمد که نشان‌دهنده انسجام و پایایی مناسب ابزار است. گردآوری داده‌ها به صورت میدانی و با همکاری گروهی از محصلان آموزش دیده در سطح شهر مزارشریف، در مکان‌های پرتردد (بوهتون‌ها، مراکز آموزشی، و فضاهای عمومی) صورت گرفت. رعایت اصول اخلاقی (ارجاع داوطلبانه، توضیح هدف پژوهش، و اطمینان از ناشناس ماندن پاسخ‌ها) الزامی بوده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام یافته و با استفاده از کدنامه محقق شده، کدگذاری و سپس کدهای به دست آمده وارد این نرم‌افزار و پردازش شد. برای تحلیل توصیفی از شاخص‌های آماری مانند فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار استفاده شد.

برای ارزیابی فرضیه‌ها و بررسی روابط میان متغیرها از آزمون همبستگی پیرسون (برای سنجش رابطه استفاده از شبکه اجتماعی ایکس و آگاهی سیاسی - اجتماعی) استفاده شده است. برای مقایسه اعتماد به اخبار شبکه اجتماعی ایکس با دیگر شبکه‌ها از آزمون  $t$  مستقل استفاده شد و برای رتبه‌بندی سطوح اعتماد از آزمون فریدمن بهره گرفته شد. سطح معناداری برای رد یا پذیرش فرضیه‌ها ( $P > 0.05$ ) در نظر گرفته شده است.

نهایتاً در رابطه به محدودیت‌های این تحقیق می‌توان به دشواری در شناسایی کاربران فعال شبکه اجتماعی ایکس، احتمال سوگیری پاسخ‌ها به خاطر فضای سیاسی و اجتماعی اشاره کرد.

## ۵. یافته‌ها

با رشد سریع فناوری‌های ارتباطی، شبکه‌های اجتماعی به ویژه شبکه اجتماعی ایکس به بخش جدایی‌ناپذیر از زندگی روزمره شهروندان افغانستان تبدیل شده‌اند. این شبکه‌ها نه

تنها ابزار ارتباطی و سرگرمی؛ بلکه بستر اصلی پیگیری اخبار و مشارکت اجتماعی شده‌اند. پویایی و فراگیری شبکه اجتماعی ایکس، ظرفیت بالایی در بازتاب، تسریع و عمق‌بخشی اخبار، تحلیل‌ها و شکل‌دهی افکار عمومی در جامعه شهری ایجاد کرده است. یافته‌های این تحقیق، تصویری روشن از جایگاه و تأثیر این رسانه در میان کاربران مزارشریف ارائه می‌دهد.

جدول ۱. توزیع جنسیت پاسخ‌دهندگان

جنسیت	تعداد	درصد
مرد	۱۹۳	۵۰.۴٪
زن	۱۹۰	۴۹.۶٪

ترکیب جنسیتی پاسخ‌دهندگان تقریباً برابر است و این تعادل دموگرافیک نشان می‌دهد یافته‌ها می‌تواند با اطمینان نسبی به هر دو جنس تعمیم داده شود. پراکندگی متوازن، امتیاز مهمی برای اعتبار نتایج پژوهش است.

جدول ۲. توزیع سنی پاسخ‌دهندگان

دوره سنی	تعداد	درصد
۱۸-۲۵ سال	۲۴۵	۶۴.۰٪
۲۶-۳۵ سال	۱۲۰	۳۱.۳٪
بالای ۳۵	۱۸	۴.۷٪

بیشترین شرکت‌کنندگان در پژوهش را جوانان (۱۸ تا ۲۵ سال) تشکیل می‌دهد که منعکس‌کننده‌ی نقش پررنگ قشر جوان در استفاده از ایکس است. درصد پایین افراد بالای ۳۵، بر نسل‌محور بودن رفتار رسانه‌ای تأکید دارد.

جدول ۳. وضعیت تحصیلی پاسخ‌دهندگان

سطح تحصیلات	تعداد	درصد
دیپلم یا کمتر	۱۰۶	۲۷.۷٪
لیسانس	۲۲۱	۵۷.۷٪
ماستر و دکترا	۵۶	۱۴.۶٪

بیش از نیمی از پاسخ‌دهندگان دارای تحصیلات دانشگاهی (لیسانس) هستند. این امر نشان می‌دهد کاربران فعال ایکس در این شهر اکثراً از طیف تحصیل‌کرده‌اند و این ویژگی می‌تواند سطح تحلیل‌گری و حساسیت اجتماعی نمونه را افزایش دهد.

جدول ۴. وضعیت شغلی پاسخ‌دهندگان

شغل	تعداد	درصد
محصل	۱۹۴	۵۰.۷٪
کارمند دولت	۸۱	۲۱.۲٪
آزاد	۶۳	۱۶.۵٪
سایر	۴۵	۱۱.۶٪

نیمی از پاسخ‌دهندگان دانشجویان، کارمندان دولت و مشاغل آزاد نیز سهم قابل توجهی دارند. توزیع ترکیبی مشاغل سبب می‌شود دیدگاه‌های مختلف اجتماعی در پژوهش بازتاب یابد و بر معتبر بودن نتایج بیفزاید.

جدول ۵. میزان استفاده از ایکس نسبت به سایر شبکه‌ها

گزینه پاسخ	تعداد	درصد
بسیار کم	۲۴	۶.۳٪
کم	۴۸	۱۲.۵٪
متوسط	۹۵	۲۴.۸٪
زیاد	۱۱۲	۲۹.۲٪
بسیار زیاد	۱۰۴	۲۷.۲٪

بیش از نیمی از افراد (۵۶.۴٪) اعلام کرده‌اند که زیاد یا بسیار زیاد از ایکس در مقایسه با سایر شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. این موضوع جایگاه ویژه ایکس در میان کاربران فعال شهر را روشن می‌کند.

جدول ۶. استفاده از ایکس برای آگاهی از رویدادها

گزینه پاسخ	تعداد	درصد
بسیار کم	۱۸	۴.۷٪
کم	۳۰	۷.۸٪
متوسط	۸۶	۲۲.۵٪
زیاد	۱۳۴	۳۵.۰٪
بسیار زیاد	۱۱۵	۳۰.۰٪

۶۵٪ کاربران ایکس را منبع اصلی آگاهی از رویدادهای سیاسی/اجتماعی می‌دانند. این موضوع نشان‌دهنده اعتماد کاربران به اخبار و اطلاع‌رسانی سریع ایکس و نقش پررنگ این پلتفرم در اطلاع‌رسانی است. در مطالعه حاضر، به منظور فهم عمیق‌تر نقش شبکه اجتماعی ایکس در بازتاب رخدادهای سیاسی و اجتماعی میان باشندگان شهر مزارشریف، پاسخ‌های کاربران به سؤالات کلیدی پرسش‌نامه جمع‌آوری و تحلیل شد. نتایج اصلی به شرح جدول زیر ارائه شده و پس از آن، توضیح تفصیلی درباره هر محور بیان می‌گردد:

جدول ۷. شرح و تفسیر سؤالات کلیدی

سؤال کلیدی	درصد پاسخ‌دهندگان	شرح و تفسیر
۱. آیا از شبکه اجتماعی ایکس بیشتر از سایر شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنید؟	۴.۰٪	اکثر کاربران اعلام کرده‌اند که شبکه اجتماعی ایکس را به صورت غالب نسبت به سایر شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده قرار می‌دهند، که این امر نشان‌دهنده محبوبیت و جایگاه ویژه ایکس در میان اقشار مختلف شهروندان شهری به ویژه جوانان و تحصیل‌کردگان است.

۲. آیا از شبکه اجتماعی ایکس برای آگاهی از رویدادهای سیاسی و اجتماعی استفاده می‌کنید؟	ع.	۶۵٪	۶۸ درصد کاربران منبع اصلی پیگیری اخبار و رویدادهای روز را شبکه ایکس عنوان کرده‌اند؛ این نشان می‌دهد ایکس بستر اصلی و مورد اعتماد برای دستیابی به اطلاعات روزانه سیاسی و اجتماعی محسوب می‌شود.
۳. تا چه اندازه با چهره‌های سیاسی از طریق شبکه ایکس در ارتباط هستید؟	بسیار زیاد / زیاد / کمی	۸۵٪	ارتباط مستقیم با چهره‌های سیاسی یکی از قابلیت‌های برجسته ایکس است. ۴۲ درصد کاربران ارتباط بالایی با این چهره‌ها را تجربه می‌کنند که موجب ارتقای مشارکت سیاسی و اطلاع‌یابی مستقیم آنان می‌شود.
۴. شبکه اجتماعی ایکس موجب افزایش آگاهی سیاسی کاربران می‌شود؟	بسیار زیاد / زیاد / کمی / نه	۸۱٪	اغلب پاسخ‌دهندگان نقش شبکه اجتماعی ایکس در افزایش حساسیت و آگاهی سیاسی خود را تأیید کرده‌اند، به همین خاطر، ایکس یک عامل تقویت‌کننده در رشد آگاهی سیاسی و اجتماعی تلقی می‌شود.
۵. آیا به اخبار شبکه ایکس بیشتر از سایر شبکه‌ها اعتماد دارید؟	ع.	۶۵٪	بیش از نیمی از کاربران، اخبار و اطلاعات ایکس را نسبت به سایر پلتفرم‌ها قابل اعتمادتر می‌دانند. این اعتماد بالا، نشان‌دهنده کیفیت و اعتبار منابع خبری و تحلیلی فعال در فضای ایکس است.
۶. آیا سرعت دسترسی به اخبار در شبکه ایکس بیشتر است؟	ع.	۸۸٪	ایکس نه فقط از نظر حجم محتوا؛ بلکه به سبب سرعت انتشار اخبار، توسط ۷۳ درصد پاسخ‌دهندگان، سریع‌ترین کانال ممکن تلقی شده است؛ این مزیت تکنیکی، نقش تسهیل‌گر اطلاعاتی ایکس را تقویت می‌کند.
۷. تا چه میزان ارتباط و تعامل با چهره‌های فرهنگی و اجتماعی برای شما در شبکه ایکس مهم بوده است؟	بسیار زیاد / زیاد / کمی / نه	۸۱٪	تعامل با چهره‌ها و فعالان اجتماعی نیز در سطح بالایی صورت می‌گیرد که نشان از اهمیت ایکس برای گفت‌وگو، شبکه‌سازی و تقویت هویت اجتماعی کاربران دارد.
۸. تا چه اندازه شبکه ایکس موجب افزایش مشارکت شما در بحث‌های اجتماعی شده است؟	بسیار زیاد / زیاد / کمی / نه	۷۵٪	اکثر کاربران معتقدند حضور فعال در ایکس، درگیری آن‌ها در موضوعات روز و مشارکت اجتماعی‌شان را تشدید کرده است.
۹. آیا اخبار شبکه ایکس را نسبت به سایر شبکه‌ها موث‌تر و معتبرتر می‌دانید؟	ع.	۶۵٪	اعتماد به صحت و شفافیت محتوای تولید شده در ایکس، نسبت به شبکه‌هایی مانند فیسبوک و واتس‌آپ بالاتر گزارش شده و این خود اثرگذاری بالای ایکس بر افکار عمومی را نمایان می‌سازد.

### توضیح هر محور

- محور مصرف بالاتر ایکس: تفاوت معناداری میان مصرف ایکس و سایر شبکه‌ها دیده می‌شود، زیرا غالب کاربران محیط ایکس را برای تعامل با رخداد‌های سیاسی و اجتماعی ترجیح می‌دهند.
- کارکرد خبری و تحلیلی: درصد بالای استفاده جهت آگاهی از وقایع، بیانگر آن است که ایکس نه فقط پلتفرم سرگرمی؛ بلکه ابزار اطلاع‌رسانی و تحلیل برای افراد فعال است.
- ارتباط با بازیگران سیاسی و اجتماعی: ظرفیت منحصر به فرد برای تعامل مستقیم با چهره‌ها و نخبگان، موجب افزایش حس مشارکت و دسترسی مستقیم به اطلاعات دست‌اول برای کاربران شده است.
- تاثیر بر آگاهی و رفتار: رشد قابل توجه آگاهی سیاسی و اجتماعی در میان

مصرف‌کنندگان پرتکرار، نشانگر آن است که کاربرد ایکس صرفاً مصرف منفعلانه نبوده و بر دانش، بینش و حساسیت اجتماعی کاربران اثرگذار است.

- اعتماد و اعتبار: سطح بالای اعتماد به اخبار ایکس، نسبت به سایر رسانه‌ها، جایگاه مرجعیت این شبکه را در افکار عمومی کاربران شهر مزارشریف تقویت می‌کند.
- سرعت انتقال خبر: جنبه سرعت اخبار و بازتاب سریع در ایکس مورد تأکید اکثریت کاربران قرار گرفته است که این ویژگی به‌ویژه برای فعالان اجتماعی و افراد رسانه‌ای اهمیت مضاعف دارد.

- بحث و مشارکت: مشارکت و تبادل نظر فعال کاربران در بحث‌های اجتماعی، سیاسی و هویت جمعی نقش شبکه اجتماعی ایکس را پررنگ‌تر نشان می‌دهد.
- تعامل با چهره‌های فرهنگی-اجتماعی: مشارکت و تعامل کاربران با نخبگان فرهنگی و اجتماعی علاوه بر سیاسی، نشان‌دهنده تنوع کارکردهای ایکس و نقش فرهنگی آن است.

### آزمون فرضیه‌ها با استفاده از مدل همبستگی پیرسون

آزمون همبستگی پیرسون یکی از رایج‌ترین روش‌های آماری برای سنجش رابطه خطی بین دو متغیر کمی است. این آزمون میزان و جهت همبستگی را به صورت یک عدد بین ۱- تا ۱+ نشان می‌دهد؛ مقدار نزدیک به ۱+ نشانه همبستگی مثبت، مقدار نزدیک به ۱- نشانه همبستگی منفی و مقدار صفر نشانه نبود رابطه خطی است. سطح معنی‌داری آزمون نیز نشان می‌دهد که آیا رابطه مشاهده‌شده، از لحاظ آماری معنادار است یا خیر (فیلد، ۲۰۱۸؛ گریزیویل، ۲۰۱۴).

جدول ۸. فرضیه رابطه استفاده از ایکس و آگاهی سیاسی

متغیرها	ضریب همبستگی $R$	سطح معنی‌داری (p)	نتیجه
استفاده ایکس و آگاهی سیاسی	۰.۵۶	۰.۰۱	معنادار

ضریب همبستگی بالا و معناداری آماری ( $p > 0.01$ ) بیانگر آن است که افزایش استفاده از ایکس با رشد درک و آگاهی سیاسی شهروندان همراه بوده و نشان‌دهنده اهمیت این شبکه در ارتقای سواد سیاسی جامعه است. از این جهت، فرضیه اول که ادعا می‌کرد میان استفاده کاربران از شبکه ایکس و رشد آگاهی آن‌ها رابطه‌ی معناداری وجود دارد، تأیید شد.

جدول ۹. فرضیه رابطه استفاده از ایکس و آگاهی اجتماعی

متغیرها	ضریب همبستگی $R$	سطح معنی‌داری (p)	نتیجه
استفاده ایکس و آگاهی اجتماعی	۰.۴۹	۰.۰۰۱	معنادار

رابطه مثبت و معنادار میان استفاده از ایکس و آگاهی اجتماعی، نقش این شبکه را در اطلاع‌رسانی و حساس‌سازی مردم نسبت به مسائل اجتماعی شهر مزارشریف تأیید می‌کند. لذا فرضیه دوم به این دلیل که ادعا می‌کرد این رابطه معنا دار نیست، رد شد.

**آزمون t مستقل و فریدمن برای اندازه‌گیری میزان اعتماد کاربران به شبکه اجتماعی**  
 آزمون t مستقل به منظور مقایسه میانگین دو گروه مستقل (مثلاً مردان و زنان) در یک متغیر

کمی استفاده می‌شود تا مشخص گردد آیا تفاوت مشاهده‌شده بین دو گروه از لحاظ آماری معنادار است یا خیر. این آزمون معمولاً برای داده‌های پیوسته با توزیع نرمال و واریانس‌های مساوی به کار می‌رود. این روش در تحقیقات علوم اجتماعی برای سنجش تفاوت نگرش یا رفتار گروه‌ها بسیار متداول است (فیلد، ۲۰۱۸: ۳۹۹). آزمون فریدمن یک آزمون آماری غیرپارامتریک است که برای مقایسه رتبه‌بندی چند متغیر وابسته درون‌گروهی (مثلاً میزان اعتماد به چند شبکه اجتماعی مختلف توسط یک گروه پاسخ‌دهنده) به کار می‌رود. این آزمون امکان سنجش تفاوت معنادار میان گروه‌های همبسته را بدون فرض نرمال بودن توزیع داده‌ها فراهم می‌کند و اغلب زمانی استفاده می‌شود که داده‌های پیمایشی با مقیاس ترتیبی یا لیکرت جمع‌آوری شده باشند (فیلد، ۲۰۱۸: ۷۰۳).

جدول ۱۰. فرضیه مقایسه اعتماد خبری ایکس و سایر شبکه‌ها

نوع شبکه	میانگین اعتماد	انحراف
ایکس	۴.۱۲	۰.۷۴
واتس‌آپ	۳.۶۵	۰.۸۸
فیسبوک	۳.۲۸	۰.۹۲

کاربران بیش‌ترین اعتماد را به اخبار منتشرشده از شبکه ایکس دارند و این اعتماد با اختلاف نسبت به سایر شبکه‌ها معنادار است. این اختلاف نشان‌دهنده جایگاه خاص ایکس در نظام اعتماد رسانه‌ای کاربران است. در نتیجه فرضیه سوم که ادعا می‌کرد کاربران بیشتر بر اخبار شبکه ایکس اعتماد دارند، تأیید شد.

## ۶. بحث

یافته‌های حاصل از این تحقیق، تصویری دقیق از جایگاه و نقش شبکه اجتماعی ایکس در میان باشندگان شهر مزارشریف ارائه می‌دهد. ساختار جمعیتی پاسخ‌دهندگان مشخص می‌کند که ترکیب جنسیتی تقریباً برابر است و این موضوع امکان تعمیم نتایج به هر دو جنس را فراهم می‌آورد؛ چنین ترکیب متوازی به کنترل تعصبات احتمالی جنسیتی در داده‌ها کمک می‌کند و بر قوت استنتاج افزوده است. تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که جوانان (به‌ویژه گروه سنی ۱۸ تا ۲۵ سال) اصلی‌ترین کاربران شبکه اجتماعی ایکس در این شهر هستند و این نکته، بر همسویی پلتفرم با الگوی مصرف رسانه‌ای نسل جوان تأکید دارد؛ هم‌چنین میزان تحصیلات بالا در میان کاربران نشان‌دهنده گرایش اقشار تحصیل‌کرده و اهل تحلیل به این رسانه است که خود بیانگر کارکرد انتقادی و آگاهی‌بخش آن در جامعه پژوهش است. از حیث نوع شغل، نیمی از پاسخ‌دهندگان را محصلان تشکیل می‌دهند که نقش اساسی در پویایی اجتماعی و قابلیت بازتاب رخدادها در فضای مجازی دارند. وجود سهم قابل‌توجهی از کارمندان دولت و افراد شاغل بخش خصوصی نیز بر تنوع نگرش‌ها و تجارب کاربران این شبکه در شهر افزوده است. بر اساس یافته‌ها، بیش از نیمی از شرکت‌کنندگان اعلام داشته‌اند که شبکه اجتماعی ایکس را به‌طور قابل توجهی بیش از

سایر شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. نه تنها این شبکه به کانال اصلی اطلاع‌رسانی سریع تبدیل شده؛ بلکه سطح اعتماد کاربران به اخبار منتشرشده در آن نیز قابل توجه بوده است؛ میانگین بالاتر اعتماد به شبکه اجتماعی ایکس نسبت به واتس‌آپ و فیسبوک، نقش این رسانه را در شکل‌دهی به افکار عمومی برجسته می‌کند.

علاوه بر این، ۶۵ درصد کاربران اذعان کرده‌اند که اخبار و آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی روز را عمدتاً از شبکه اجتماعی ایکس دنبال می‌کنند؛ این امر نه تنها نشان‌دهنده سرعت نشر و دسترسی بالا به اطلاعات است؛ بلکه بیانگر جایگاه و اعتبار این شبکه در میان سایر منابع خبری برای کاربران مزارشریف است. مطالعه همبستگی‌ها نیز ابعاد مهمی را آشکار ساخته است: نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که مصرف بالای ایکس با افزایش آگاهی سیاسی و اجتماعی کاربران رابطه مثبت و معنادار دارد. این یافته فرضیه‌های مطالعه را تأیید کرده و نشان می‌دهد که هرچه بهره‌گیری افراد از این شبکه بیشتر باشد، حساسیت و مشارکت اجتماعی-سیاسی آن‌ها نیز افزایش می‌یابد. دسترسی به چهره‌های سیاسی و ارتباط مستقیم با رخدادهای روز، امکان شکل‌گیری فضای عمومی‌تر و مشارکت فعال‌تر ساکنان شهر در مسائل سیاسی و اجتماعی را فراهم آورده است. آزمون t مستقل نیز نشان‌دهنده تفاوت معنادار در میزان اعتماد به محتوای خبری میان کاربران ایکس و سایر شبکه‌ها بود که این برتری آماری، حکایت از اعتماد ساخت‌یافته‌تر و کارکرد اطلاع‌رسانی قابل‌اتکاتر شبکه ایکس دارد. در مجموع می‌توان گفت که شبکه اجتماعی ایکس نه تنها منبع اصلی برای کسب اطلاعات و شکل‌دهی افکار عمومی در شهر مزارشریف شده؛ بلکه سبب تقویت آگاهی سیاسی و اجتماعی کاربران نیز گردیده است. نقش میانجی و تسهیل‌گر شبکه ایکس در پیوند دادن کاربران با منابع خبری معتبر، افزایش تعاملات اجتماعی و جریان‌یابی سریع‌تر اطلاعات، از عوامل کلیدی این اثرگذاری به شمار می‌رود. در عین حال باید توجه داشت که شبکه‌های اجتماعی با تمام مزیت‌ها، چالش‌هایی همچون امکان پخش اطلاعات نادرست، شکل‌گیری حباب‌های اطلاعاتی و آسیب‌های مرتبط با اعتماد بیش از حد به منابع غیررسمی نیز دارند که باید در سیاست‌گذاری رسانه‌ای کشور مورد توجه قرار گیرد.

## ۷. نتیجه‌گیری

یافته‌های تحقیق حاضر به روشنی نشان می‌دهد که شبکه اجتماعی ایکس، در میان باشندگان شهر مزارشریف به یک منبع اصلی برای دسترسی به اخبار، تحلیل رخدادهای سیاسی و اجتماعی و مشارکت در گفت‌وگوهای جمعی بدل شده است. توازن جنسیتی پاسخ‌دهندگان و غالب بودن سهم جوانان تحصیل‌کرده، نشان می‌دهد مخاطبان این شبکه اغلب از قشر فعال، پویا و دارای حساسیت اجتماعی-سیاسی هستند. داده‌ها نشان می‌دهد که بخش قابل‌توجهی از کاربران، این شبکه را نسبت به سایر رسانه‌های اجتماعی ترجیح می‌دهند و آن‌را مهم‌ترین کانال برای کسب سرعتی اخبار و تحلیل‌ها می‌دانند. هم‌چنین، آزمون‌های آماری انجام‌شده، ارتباط مثبت و معناداری میان میزان استفاده از شبکه اجتماعی ایکس و

افزایش آگاهی سیاسی و اجتماعی را نشان داد و میزان اعتماد کاربران به اخبار این شبکه از سایر منابع به مراتب بیشتر است.

شبکه اجتماعی ایکس نه تنها کار ویژه اطلاع‌رسانی و تسهیل مشارکت اجتماعی و سیاسی را ایفا می‌کند؛ بلکه زمینه‌ساز تقویت سرمایه اجتماعی، علایق جمعی و ترویج فرهنگ گفت‌وگو شده است. گرچه همچنان چالش‌هایی از جمله انتشار اطلاعات نادرست، امکان شکل‌گیری قطب‌بندی‌های اجتماعی و کنترل کمتر بر منابع خبر وجود دارد، اما نقش واسطه‌ای و اثربخش این شبکه در جامعه شهری افغانستان، نمایان و انکارناپذیر است.

### پیش‌نهادها

مواجهه سازنده با فضای پیچیده شبکه‌های اجتماعی در افغانستان، به‌ویژه پلتفرمی مانند شبکه اجتماعی ایکس، نیازمند عزمی جمعی و اجرای مجموعه‌ای از اقدامات به هم پیوسته است. این اقدامات باید از سطح فردی آغاز شده و تا سطوح کلان سیاست‌گذاری امتداد یابد. نقطه آغاز این مسیر، توانمندسازی تک تک کاربران از طریق ارتقای سواد رسانه‌ای است. در شرایطی که سیل اطلاعات درست و نادرست جریان دارد، برگزاری کارگاه‌ها و برنامه‌های آموزشی عمومی، به‌ویژه برای نسل جوان، یک ضرورت انکارناپذیر است. هدف از این برنامه‌ها باید آموزش مهارت‌های مانند ارزیابی منبع خبر، شناسایی نشانه‌های اخبار جعلی و درک تأثیر الگوریتم‌ها باشد تا شهروندان به جای مصرف‌کنندگان منفعل، به بازیگران فعال و آگاهی در عرصه اطلاعات تبدیل شوند. این توانمندسازی فردی، زمانی به حداکثر اثرگذاری می‌رسد که با تقویت نهادها و منابع خبری معتبر همراه گردد. اگر کاربران بخواهند مسیر خود را از میان انبوه شیعات تغییر دهند، باید مقصدهای مطمئنی وجود داشته باشد. بنابراین، حمایت از نهادهای خبری رسمی و تحلیل‌گران مستقل برای تولید و انتشار محتوای دقیق، متعادل و به‌موقع در این پلتفرم‌ها حیاتی است. حضور پررنگ این منابع قابل اعتماد، به تدریج اعتماد عمومی را جلب کرده و مشوقی برای دوری جستن از کانال‌های غیرموثق خواهد بود. در گام بعد، با ایجاد بسترهایی برای گفت‌وگوهای سازنده فراهم گردد؛ شبکه‌های اجتماعی می‌توانند به جای آن‌که به میدان جنگی برای تضادهای قومیتی، مذهبی و سیاسی تبدیل شوند، محفلی برای تبادل آرای محترمانه و عقلانی باشند. تشویق به ایجاد و مدیریت فضاهای مجازی اعتدالی که در آن‌ها گفت‌وگوی ملی و سازنده درباره سرنوشت جامعه امکان‌پذیر باشد، می‌تواند به کاهش قطبی‌شدن و تقویت درک متقابل بین گروه‌های مختلف اجتماعی بینجامد. در کنار این مسائل، تدوین چارچوب‌های حقوقی شفاف برای مدیریت این فضا امری ضروری است. دولت و نهادهای تقنینی باید با همکاری کارشناسان، قوانینی را در مورد حریم خصوصی و سایر حقوق و امتیازات شهروندان در مورد استفاده از این پدیده‌های مدرن وضع کنند. این چارچوب‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که هم از امنیت و حقوق کاربران محافظت کنند و هم فضای لازم برای رشد و نوآوری را فراهم آورند و مانع استفاده مثبت از این ابزارها نشوند. در نهایت،

برای درک عمیق‌تر تأثیرات پویای شبکه‌های اجتماعی و ارزیابی اثربخشی راهکارهای اجرا شده، تداوم پژوهش و تحلیل توصیه می‌شود. انجام تحقیقات گسترده برای بررسی کیفی محتوا، روندهای گفت‌وگو و مقایسه تأثیرات بر گروه‌های مختلف جمعیتی در شهرها و مناطق گوناگون، ابعاد جدیدی از نقش این پلتفرم‌ها را آشکار ساخته و نقشه راهی دقیق‌تر در اختیار سیاست‌گذاران و خود جامعه خواهد گذاشت.

منابع

الف: فارسی

۱. حیدری، ف. (۱۴۰۰). شبکه‌های اجتماعی و تأثیر آن‌ها بر ارتباطات اجتماعی معاصر. مطالعات ارتباطات، سال دهم، شماره ۲، صص. ۷۸-۵۵.
۲. لطفی، صدیقه، احمدی، حامد و فرهمند. (۱۳۹۹). نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر مشارکت سیاسی جوانان افغانستان (مطالعه موردی: شهر کابل). فصلنامه اندیشه اجتماعی. سال نهم، شماره ۴، صص. ۱۳۹-۱۱۲.
۳. دورکیم، امیل. (۱۳۹۰). مبانی جامعه‌شناسی (برگزیده آثار). ترجمه سید سعید صادقی. تهران: نشر نی.
۴. مک‌کارتی، جان؛ سیلوستر، دیوید. (۱۳۹۴). نظریه شبکه‌های اجتماعی. ترجمه بهرام خاموشی‌پور، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

ب: انگلیسی

1. Field, A. (2018). **Discovering statistics using IBM SPSS Statistics** (5th ed.). SAGE Publications. <https://collegepublishing.sagepub.com/products/discovering-statistics-using-ibm-spss-statistics-5-260423>
2. Creswell, J. W. (2014). **Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approach** (4th ed.). SAGE Publications. <https://www.scirp.org/reference/ReferencesPapers?ReferenceID=1964849>
3. Homans, G. C. (1961). **Social Behavior: Its Elementary Forms**. New York: Harcourt, Brace & World, pp. 3–13.
4. Wasserman, S. & Faust, K. (1994). **Social Network Analysis: Methods and Applications**, Cambridge: Cambridge University Press, pp. 4–24. <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1571403>
5. Habermas, J. (1989). **The Structural Transformation of the Public Sphere**, Cambridge: Polity Press, pp. 27–56. <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2023168>
6. Durkheim, E. (1984). **The Division of Labour in Society**, New York: Free Press, pp. 39–41. <https://mypaperhub.com/Durkheim-Emile-The-Division-of-Labour-in-Society.pdf>
7. Homans, G. C. (1961). **Social Behavior: Its Elementary Forms**, New York: Harcourt Brace Jovanovich.
  - a. <https://2024.scihub.st/2890/e2856552b3e01dad29735082fc1a1810/higgins1961.pdf>
8. McCarthy, J. D., & Zald, M. N. (2011). **Social Movements in an Organizational Society: Collected Essays**, New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
  - a. [https://books.google.com/books/about/Social\\_Movements\\_in\\_an\\_Organizational\\_So.html?id=dVHJAgAAQBAJ](https://books.google.com/books/about/Social_Movements_in_an_Organizational_So.html?id=dVHJAgAAQBAJ)
9. Durkheim, É. (1984). **The Division of Labor in Society**. Trans. by W. D. Halls. New York: Free Press. <https://mypaperhub.com/Durkheim-Emile-The-Division-of-Labour-in-Society.pdf>